

Jan Hořeňovský¹⁾

Doktrína soudcovského rozhodování *judicial restraint*²⁾

Úvod

Článek, který se vám dostal do rukou, prezentuje tři dle mého názoru nejdůležitější pohledy na doktrínu soudcovského rozhodování *judicial restraint* (neboli doktríny soudcovské zdrženlivosti při rozhodování).³⁾ Prvním je institucionální pohled ve prospěch soudcovské zdrženlivosti, který je založen na principu dělby moci ve státě. Druhým je pohled odmítající soudce jako arbitry morálních a politických hodnot ve společnosti. Třetím je kritika postavení soudců v expertních a etických otázkách, o kterých z povahy věci příliš vědět nemohou. Všechny tři pohledy mají jedno společné – potenciál stát se relevantními v českém právním prostředí.

Častým problémem českého právního prostředí je určité zmatení pojmů, kdy se s konceptem *judicial restraint* pracuje příliš jednosměrným a zjednodušujícím způsobem.⁴⁾ Můj text se pokouší tento poměrně častý problém adresovat ožřejněním teoretického rámce. Konkrétní příklady zde užití by měly být chápány jako prostředek vedoucí k tomuto cíli. Čtenář proto nemusí být příliš znejistěn tím, že občas užití příklad z českého, britského nebo amerického práva; role konkrétních případů není materiální a samy o sobě nejsou důležité. Mohl bych místo nich použít jakékoli obdobné; za výhodu těch, které jsem zvolil, ale považuji jejich názornost.

V úvodu je třeba zmínit, že článek neaspiruje být historickou studií ani vyčerpávajícím souhrnem existujících zahraničních teorií, neboť to není na takto omezeném prostoru možné. Byl jsem proto nucen velmi selektovat, ze kterých autorů vycházet. Konečným kritériem byla jasnost myšlení a aktuálnost, relevantní odkazované zdroje proto povětšinou nebudou starší než několik let.

Častým argumentačním postupem při kritice doktríny *judicial restraint* je vytvoření její karikatury a následně majestátní poražení. Myslím si, že tento přístup není spravedlivý, neboť o soudcovské zdrženlivosti se dle mého názoru dá debatovat věcně, bez předsudků a apriorního odmítání. Snažím se zde proto prezentovat tuto doktrínu ve smysluplné a pozitivně vnímané podobě, která pokud čtenáře nepřesvědčí, alespoň povede k zamyšlení.

---

¹⁾ Právnická fakulta Univerzity Karlovy a School of Law and Politics Cardiff University. Kontakt: jan.horenovsky1412@gmail.com.

²⁾ Tento článek vznikl v rámci projektu Specifického vysokoškolského výzkumu 260361 "Právní vědomí: pojem, formování, účinky se zvláštním zřetelem k působení Listiny základních práv Evropské unie na právní vědomí v České republice." řešeném na Právnické fakultě UK.

³⁾ Tento článek navazuje na můj dřívější text z roku 2016. Viz HOŘEŇOVSKÝ, J.: Kritický nástin politizace soudní moci. *Právník*. 2016, roč. 155, č. 10, s. 924-935.

⁴⁾ Konkrétní příklady uvádím dále v textu.

Na úvod je důležité upozornit ještě na jednu věc: „*Soudcovský aktivismus je jako bianco šek, který může být využit v jakémkoli směru, v jakékoli otázce, pouze v závislosti na konkrétních soudcích.*“⁵⁾ Nemusí se jednat pouze o zbraň liberálů. Krásně je tato skutečnost vidět na příkladu napadení Obamových levicových sociálních zákonů, umožňujících přístup chudých Američanů ke zdravotnictví, konzervativním texaským soudcem z důvodu namítané protiústavnosti.⁶⁾ Podobně za New Dealu byli konzervativci pro velkou soudcovskou aktivitu, čemuž chtěl Roosevelt dokonce čelit navýšením počtu soudců Nejvyššího soudu.⁷⁾ Problém se soudcovským aktivismem (tedy soudem jako politickým aktérem) je, že to je špatný způsob spravování věcí veřejných obecně, a kritizovat bychom ho dle mého názoru měli, ať se zrovna otáčí jakýmkoli směrem.

Institucionální pohled – argument dělbou moci

Pro domácí diskuzi považuji za nejprůlehlavější začít institucionálním pohledem (neinterpretacním sebeomezením) na soudcovskou zdrženlivost, neboť ten není pro české soudy zcela neznámým. Podstatou tohoto přístupu je premisa, že by soudci měli vedle otázky výkladu hmotného práva vnímat i svojí institucionální roli v demokratickém systému. V českém prostředí by tedy mělo jít o určitý druh systematického výkladu hmotněprávních ustanovení v kontextu čl. 2 odst. 1 a čl. 95 Ústavy.

Z hlediska teorie Kavanagh institucionální pohled definuje takto: „*Materiální obsah práva je primárním kritériem, které musí vzít soudce v potaz při ústavním přezkumu, neboť ten definuje úlohu soudu při kontrole legislativy a správních rozhodnutí. Toto ale neznamená, že materiální obsah práva má být jediným kritériem, které je vždy rozhodující. Soudci musí zvážit materiální obsah práva při současném vnímání své institucionální role a jejího omezení v soudním procesu, a to za účelem přiměřenosti soudní intervence v konkrétním kontextu.*“⁸⁾ Výklad konkrétního ustanovení se týká materiálního obsahu práva. Institucionální sebeomezení se vztahuje k institucionální roli soudu v ústavní demokracii s dělbou moci.

Jednoduše řečeno, institucionální důvod pro zdrženlivost je také právním argumentem. Stojí-li přitom proti sobě více hodnot, mělo by dojít k poměřování. Kritérium proporcionality se tudíž nemá vztahovat pouze na porovnávaná materiální práva, zájmy a hodnoty, nýbrž i na samotnou aktivitu soudu.⁹⁾

Kavanagh otázku na soud strukturuje takto: „*Je přiměřené, aby soud zasáhl do právního předpisu, který byl přijat demokraticky zvoleným Parlamentem po pečlivém projednání a rozsáhlých veřejných diskuzích?*“¹⁰⁾ Soudci by dle jejího názoru měli odpověď na tuto otázku v rozhodnutí důkladně vyargumentovat. Říká, že pokud soudce donutíme tuto úvahu provést, můžeme jej nasměrovat v cestě za hledáním správného rozhodnutí.

---

⁵⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society*. New York: Basic Books, 2011, kapitola 12, podkapitola *Judicial Activism* [pozn. čteno ve formátu *epub* – přesnou stránku proto nelze určit].

⁶⁾ MILMAN, O.: *Fate of Obama's health law set to be decided by supreme court – again*. In: *The Guardian* [online]. 2018 [cit. 2019-01-13]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/us-news/2018/dec/15/obamacare-healthcare-aca-appeal-supreme-court?CMP=fb_gu&fbclid=IwAR16ZFfs0pqfHyHXwWM5ZMiBqC8Qh_p3phEY52X5QtVnztAPY61n2Hn5OClc

⁷⁾ KENNEDY, D.: *A critique of adjudication: fin de siècle*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1997, s. 323 an.

⁸⁾ KAVANAGH, A.: *Judicial Restraint in the Pursuit of Justice*. Toronto: The University of Toronto Law Journal, Vol. 60, No. 1, *The Role of the Courts in Constitutional Law*, 2010, s. 29.

⁹⁾ KAVANAGH, A.: *Judicial Restraint in the Pursuit of Justice*... s. 28.

¹⁰⁾ KAVANAGH, A.: *Judicial Restraint in the Pursuit of Justice*... s. 28.

Jde o strukturalizaci myšlenkového postupu, jenž vede ke konkrétnímu rozhodnutí ve věci. Zastánci tohoto přístupu argumentují, že soudům, které se s touto otázkou v odůvodnění rozhodnutí náležitě vypořádají, můžeme následně spíše důvěřovat, že určitý postup soudu byl společensky nezbytný.¹¹⁾

Institucionální argument byl použit Janem Musilem v disentu k nálezu Ústavního soudu Pl. ÚS 18/15, ve věci protiústavnosti zdanění důchodů vysokopříjmových pracujících důchodců, kde ve prospěch soudní zdrženlivosti argumentoval takto: „nutnost zdrženlivosti vyplývá podle mého názoru zejména z principu soudního sebeomezení (judicial self-restraint). Tato doktrína vychází z fundamentálního principu demokratického právního státu, kterým je princip dělby moci; soudní moc se má zdržet toho, aby přebírala pravomoci náležející moci zákonodárné a moci výkonné.“¹²⁾ Další ze soudců argumentujícím institucionálním pohledem na soudcovskou zdrženlivost byl například Vladimír Sládeček, který jej využil ve svém odlišném stanovisku k nálezu Pl. ÚS 7/15, ve věci registrovaného partnerství jako překážky individuálního osvojení dítěte. Je však třeba zdůraznit, že v obou případech se jednalo spíše o náznaky k tomuto přístupu než o strukturovanou analýzu, kterou teorie vyžaduje.

Jako dobrý příklad lze uvést, jakým způsobem Nejvyšší soud Spojeného království vytyčil v rozhodnutí *Miller*¹³⁾ oblasti, které nebude rozhodovat v souvislosti s odchodem Velké Británie z Evropské unie. Soud v tomto rozhodnutí konstatoval: „Je také třeba zdůraznit, že tento případ nemá nic společného s otázkami, jako je moudrost rozhodnutí o vystoupení z Evropské unie, podmínkami vystoupení, harmonogram (...) nebo podrobnostmi o budoucích vztazích s Evropskou unií. To jsou všechno politické otázky, které jsou k řešení pro ministry a Parlament. Nejsou to otázky, které by mohly řešit soudy, jejichž povinností je rozhodovat o právních otázkách.“¹⁴⁾

Tato doktrína pro soud prakticky znamená, že v každém jednotlivém případě je nezbytné zvážit, která instituce v systému dělby moci je nejhodnější alternativou pro řešení daného problému. Tento přístup vyžaduje spíše racionální srovnávání než zásadový postoj.¹⁵⁾ Jedná se do jisté míry o relativizaci lidských práv a ostatních ústavních hodnot, děje se tomu však v námi velmi dobře známém kontextu. Je obecně uznávané, že absolutní práva v českém prostředí takřka neexistují. Dojde-li proto ke konfliktu relativních práv (hodnot), nic jiného, než poměrování stejně nezbyvá.

Ústavní soud vytvořil celou plejádu testů ústavnosti, přičemž mezi nejdůležitější patří test proporcionality. Jeho role je vlastně velmi podobná – strukturuje odůvodnění konkrétního rozhodnutí. Pokud se soudce tohoto testu drží, jistě to zcela nedeterminuje výsledek sporu, nutí to však soudce následovat určitou šablonu uvažování. Pokud by chtěl rozhodnout jinak, než by z myšlenkové šablony vyplývalo, nemusel by být schopný důvěryhodně udržet odůvodnění v předepsaných mezích, čímž by své rozhodnutí ve výsledku zdiskreditoval. Jedná se o důraz na racionální argumentaci, a na určitou

---

¹¹⁾ KING, J. A.: *Institutional Approaches to Judicial Restraint*. Oxford: Oxford Journal of Legal Studies, vol. 28, no. 3, 2008, s. 430.

¹²⁾ Pl. ÚS 18/15.

¹³⁾ R (on the application of Miller and another) (Respondents) v Secretary of State for Exiting the European Union (Appellant) [2017] UKSC 5.

¹⁴⁾ Tamtéž.

¹⁵⁾ KOMESAR, N.: *Imperfect Alternatives. Choosing Institutions in Law, Economics and Public Policy*. Chicago: University of Chicago Press, 1997.

důvěru v soud, že pod předem určeným myšlenkovým schématem dokáže produkovat předvidatelná rozhodnutí.¹⁶⁾

Judicial restraint jako právo vytvořené zákonodárcem

Trochu odlišný pohled na soudcovské sebeomezení, který však také považují v současné době za velmi užitečný, definoval americký filosof Tomas Sowell, který se dlouhá léta věnoval mimo jiné vztahu intelektuálů a společnosti. Jeho vystihnutí soudcovské zdrženlivosti je následující: „Skutečná otázka týkající se soudcovského aktivismu je, zda základ soudního rozhodnutí představuje právo vytvořené jinými [...] nebo zda soudci opírají rozhodnutí o své individuální koncepty „co si doba žádá“ nebo „společenské spravedlnosti“ [...] Judicial restraint znamená rozhodování na základě práva vytvořeného jinými, raději než na základě soudcových vlastních názorů určujících, co je nejlepší pro jednotlivé strany, nebo pro společnost jako celek.“¹⁷⁾

Sowell považuje za aktivistické soudce, kteří vědomě rozhodují na základě svých vlastních hodnotových, společenských, ekonomických či jiných preferencí. Naopak je důležité zdůraznit, že zcela odmítá měření aktivismu dle kritéria počtu zrušených zákonů, nebo o jak citelný zásah do politiky se v konkrétním případě jedná. Tento přístup považují za přesvědčivý, neboť kritéria jako „citelnost zásahu do politiky“ nebo „počet zrušených zákonů“ jsou vágní, a tím pádem velmi problematická.

Argumentaci ve prospěch tohoto přístupu precizně vystihl Raz, který obhajoval formální koncepci vlády práva těmito slovy: „Pokud vláda práva znamená vládu dobrého práva, pak vystihnutí její podstaty vyžaduje předložení všeobjímající politické filosofie.“¹⁸⁾ Úlohou vykladačů práva není předkládat politické filosofie, ani rozhodovat, která je lepší, nýbrž aplikovat existující platné právo, které bylo na základě některé z politických a sociálních filosofii vytvořeno povolanější autoritou. Úlohou soudu má být pouze co nejupřímněji aplikovat právo, které bylo vytvořené na určitém filosofickém či politickém základě, a tohoto základu se pevně držet, dokud nebude platné a účinné právo legitimní politickou cestou změněno.

Sowell v podstatě vychází z Borkova¹⁹⁾ a Scalliova²⁰⁾ odmítnutí teorie evolutivního výkladu práva a z požadavku na preferenci původního a doslovného smyslu interpretovaného právního textu. Modernější verze této myšlenkové tradice jsou však ochotny určitý vývoj smyslu a účelu práva v čase připustit.²¹⁾ Chápu ho však spíše jako pozvolné následování společnosti, které je, na rozdíl od soudní snahy změnit společnost, naopak žádoucí. Principiálně jde o to, že soud nemá být aktérem, který určitou změnu či hodnotový výklad prosadí, má respektovat vůli zákonodárce.

---

¹⁶⁾ KING, J. A.: *Institutional Approaches to Judicial Restraint...*, s. 430.

¹⁷⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola 12, podkapitola *Judicial Activism*.

¹⁸⁾ RAZ, J.: *The Rule of Law and its Virtue. In: The authority of law: essays on law and morality*. New York: Oxford University Press, 1979.

¹⁹⁾ BORK, R. H.: *Amerika v pokušení: právo vystavené svodům politiky*. Praha: Victoria Publishing, 1993.

²⁰⁾ SCALIA, A.: *Originalism: The Lesser Evil*. *Cincinnati Law Review*, roč. 57, 1989, s. 849 – 865.

²¹⁾ Viz např. BALKIN, J.: *Living originalism*, Cambridge: Harvard University Press, 2011; STRAUSS, D. A.: *The living constitution*, New York: Oxford University Press, 2010; FARBER, D. A.: *Originalism Debate: A Guide for the Perplexed*, 49 *Ohio State Law Journal* 4, 1988, s. 1085 – 1106.

Otázka je trochu odlišná při posuzování jevů, které v době psaní právního textu neexistovaly. Pokud nastane důležitá společenská změna, například vznikne internet, tato doktrína soudu samozřejmě nebrání aplikovat například svobodu slova a zákaz cenzury i v rámci tohoto nového média, neboť to materiálně nemění podstatu práva. Naopak to podstatu práva ukotvuje v nových společenských poměrech.²²⁾

Klíčové kritérium by se proto dalo definovat jako existence rozumné jazykové interpretace textu při současné existenci a zvážení historického argumentu ve prospěch či neprospěch určitého řešení.

Pro pochopení tohoto přístupu jsou potřebné konkrétní příklady. Je důležité si předně uvědomit, že soudy mnohdy ve skutečnosti reálně judikují zcela proti literě zákona na základě vlastních hodnotových stanovisek. Za příklad lze uvést rozsudek z amerického prostředí *United Steelworkers of America v. Weber*.²³⁾ Civil Rights Act (1964) v sekci 703(a) prohlásil jako nezákonné pro zaměstnavatele diskriminovat na základě rasy. V sekci 703(d) pak byl specificky stanoven zákaz diskriminace v souvislosti s jakýmkoli vzdělávacím programem určeném pro zaměstnance. V originále: „*in any program established to provide apprenticeship or other training*“. Litera zákona se zde jevila poměrně jasně. Skutkový stav spočíval ve skutečnosti, že bílý zaměstnanec byl odmítnut ve vzdělávacím programu, kde byla místa distribuována na základě seniority, a to i přesto, že černí zaměstnanci s nižší senioritou byli přijati – zaměstnavatel používal rasově oddělené seznamy seniority spolu s rasovými kvótami.

Soudce odmítl jazykovou interpretaci zákona, raději hledal duch zákona („*spirit*“), kterým bylo dle jeho mínění vyřešení situace černošské komunity v americké ekonomice.²⁴⁾ Z toho důvodu nebyl bílý zaměstnanec chráněn před rasovou diskriminací – spor proto prohrál. Co se týče skutečného smyslu zákona, zákonodárci v Kongresu opakovaně odmítli, že by jejich úmyslem (či úmyslem zákona) bylo preferovat černé nebo umožnit jakoukoli diskriminaci bílých.²⁵⁾ Soudci zde zcela evidentně rozhodovali dle jimi chtěného výsledku, nikoli psaného práva.

Domácí čtenář si jistě všimne podobnosti argumentace duchem zakládacích smluv v evropském právu, konkrétně například v rozsudku ESD ze dne 5. února 1963 ve věci *Van Gend en Loos*: „*It is necessary to consider the spirit, the general scheme.*“²⁶⁾ V tomto rozhodnutí ESD dovedl přímou aplikovatelnost evropského práva v národních právních řádech. S lehkou nadsázkou, ale opravdu pouze lehkou, se jeví, že pokud soud začne argumentovat duchem určitého předpisu, bude následovat něco, co předpis zcela jistě neříká a ani nezamýšlel.

Dalším výborným příkladem soudcovské interpretace *contra legem* je případ z britského prostředí *Anisminic Ltd v Foreign Compensation Commission*.²⁷⁾ Parlamentní zákon stanovoval, že rozhodnutí konkrétního úřadu není možné přezkoumávat u soudu (v originále: „*shall not be called in question in any court of law*“). Úmyslem zákonodárce bylo zcela evidentně vyloučit soudní přezkum. Takový závěr se však soudu nelíbil.

---

²²⁾ SCALIA, A.: *Originalism: The Lesser Evil*. Cincinnati Law Review, roč. 57, 1989, s. 849 – 865.

²³⁾ *United Steelworkers of America v. Weber*, 443 U.S. 193 (1979).

²⁴⁾ Tamtéž, s. 201, 202.

²⁵⁾ United States Equal Employment Opportunity Commission, Legislative History of Titles VII and XI of the Civil Rights Act of 1964 (Washington: U.S. Government Printing Office), s. 3005.

²⁶⁾ Rozsudek ESD ze dne 5. února 1963 ve věci 26/62 *Van Gend en Loos*, ECLI:EU:C:1963:1

²⁷⁾ *Anisminic Ltd v Foreign Compensation Commission* [1969] 2 AC 147.

Vzhledem k doktríně suverenity parlamentu však nemohl ustanovení neaplikovat. Zvolil tak velmi kreativní interpretaci – dle soudu parlament zamýšlel, že žádné zákonné rozhodnutí nemůže být soudně napadeno. Nezákonná rozhodnutí pak *a contrario* soudně přezkoumána být mohou. Jedná se v tomto případě ještě vůbec o interpretaci zákona, nebo už jde o zcela evidentní odmítnutí aplikace aktu parlamentu?

Z českého prostředí nelze nezmínit náleží o zdravotnických poplatcích Pl. ÚS 1/08, kde Ústavní soud dovodil, že slovo *bezplatné* neznamená tak úplně *bezplatné*, a mírné regulační poplatky umožnil. Rychetský k tomu ve svém disentu dodal: „*Tak se dozvídáme, že ústavní pořádek již negarantuje právo každého na bezplatnou zdravotní péči (slovy Listiny), ale naopak ústavní garance je poskytována výlučně (pouze a jenom) veřejnoprávnímu systému zdravotního pojištění jako patrně novému subjektu ústavně zaručených práv a svobod.*“²⁸⁾

Poslední případ je skvělým vystihnutím zcela jinak chápané podstaty soudcovského aktivismu v institucionálním a interpretačním pojetí. Souhlasím s Kühnem, že „*Základním leitmotivem názoru většiny, který se prolíná celým jejím stanoviskem, je důraz na sebeomezení (slovy ÚS „zdrženlivost“) ve vztahu k reformnímu zákonodárství (např. v bodu 90).*“²⁹⁾ Je důležité si však uvědomit, že takovýto přístup k sebeomezení vnímá soud zcela v opozici se Sowellovou definicí. Dle Sowellu by naopak *zdrženlivé* bylo regulační poplatky zrušit, neboť *bezplatně* přece musí znamenat *bezplatně*, a historický argument ve prospěch tohoto řešení by se také dal prolézt (čl. 41 Listiny se týká omezení z hlediska vymáhání daného základního práva prostřednictvím ústavní stížnosti, nikoliv přezkumu ústavnosti zákona v abstraktní rovině).

Ještě lepším příkladem je čtenářům jistě velmi dobře známý náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006 (tzv. eurozatykač). Říká-li čl. 14 Listiny, že „*Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti*“, pak by bylo zcela v souladu se zde diskutovanou doktrínou soudcovské *zdrženlivosti* eurozatykač – na základě textu a historického kontextu posuzovaného článku Listiny – zrušit, a vyžadovat po zákonodárci změnu ústavního textu.

V tomto kontextu je nezbytné také zmínit aktuální slovenský náleží Pl. ÚS 21/2014-96 ze dne 30. ledna 2019.³⁰⁾ Slovenský Ústavní soud v tomto rozhodnutí dovodil, že má pravomoc rušit ústavní zákony. Slovenská ústava však neobsahuje žádnou klauzuli věčnosti (jako je například náš čl. 9 odst. 2 Ústavy). Argumentace slovenského Ústavního soudu tak byla založená čistě na metafyzické argumentaci materiálním jádrem ústavy. Žádný text zde tedy dokonce ani nebyl k dispozici. Toto je soudcovský aktivismus ve své nejextrémnější podobě.

Zdrženlivost z tohoto pohledu tedy neznamená nicnedělání či pasivitu, jedná se naopak o činnost mnohdy vyžadující zrušení části zákona. Jakékoli další úvahy pouze vnáší hodnotové úvahy do rukou soudu. Máme-li v tomto ohledu „špatně napsanou ústavu“, z pohledu soudu nezbyvá než ji naplňovat, dokud nebude změněna. Třípětinová většina není zase tak vysoké kvorum, aby to nebylo (v případě potřeby) v zákonodárném sboru možné.

---

²⁸⁾ Pl. ÚS 1/08.

²⁹⁾ Kühn, Z.: „*Regulační poplatky*“ ve *zdravotnictví II*. In: *Jiné právo* [online]. 2008 [cit. 2019-01-13]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/06/regulan-poplatky-ve-zdravotnictvi-ii.html>.

³⁰⁾ Pl. ÚS 21/2014-96 ze dne 30. ledna 2019.

K argumentu těžké měnitelnosti ústav a katalogů práv Sowell vznáší následující: „Mnozí lpí na tezi, že ústavu je těžké změnit (...). Obtížnost však není určována frekvencí. Pokud společnost partikulární změnu nechce, přestože ji elita považuje za potřebnou, ne-li nezbytnou, pak se nejedná o obtížnost provést změnu. Jedná se o demokracii. Nemění-li se ústava příliš často, pak zde zjevně není vážná potřeba pro takovou změnu. Vztít si ráno jednu botu červenou a druhou zelenou také není nic komplikovaného. Neděje se tak příliš často, protože většina lidí jednoduše nechce, aby se tak dělo. Naopak, když lidé chtěli, byla [americká] ústava mezi roky 1913 a 1920 změněna čtyřikrát.“³¹⁾ Argument obtížné měnitelnosti ústav a katalogu práv proto chápe spíše jako výmluvu. Myslím si, že tento argument je paradoxně dokonce využitelnější v českém prostředí, kde nemáme natolik rigidní ústavní text než v jeho originálním kontextu.

Mohlo by se říci, že u ústav obsahující abstraktní pojmy tato metoda nemusí fungovat. Podíváme-li se však na několik případů, uvidíme, že by naopak mohla fungovat velmi dobře. Institute jako svoboda slova, nucená práce, právo na život atd. byly historicky definovány velmi konkrétně. Úlohou soudu by tudíž mělo být především chránit tyto pojmy v jejich historickém významu, jak se po staletí vytvářely, a nikoli je omezovat či měnit na základě osobních hodnotových preferencí. Argumentem ve prospěch tohoto přístupu může být skutečnost, že soudy jsou obecně velmi dobré v nacházení historických faktů a argumentů; a naopak velmi špatné při práci se sociálními fakty současnosti.³²⁾

Vezměme si za příklad politicko-filosofický názor Roberta Nozicka týkající se pojmu „nucené práce“, který je obsažen v naší Listině základních práv a svobod. Nozick tvrdí, že „[z]danění výdělků z práce je srovnatelné s nucenou prací. Sebrat někomu výdělek za n hodin práce je totéž jako sebrat tomuto člověku n hodin života; je to jako nutit člověka pracovat n hodin ve prospěch někoho jiného.“³³⁾ Z hlediska textu by tato interpretace přicházela v úvahu. Problémem je, že v českém prostředí by byla v rozporu s historickým významem interpretovaného pojmu. Pokud by tuto interpretaci soud zvolil jako správnou, vkládal by své hodnotové (libertariánské) přesvědčení do rozhodnutí. To by nebylo v souladu s doktrínou soudcovské zdrženlivosti. Tento příklad je zcela zřejmý a asi by jej nikdo rozumný nezpochyboval. Přístup k soudcovské zdrženlivosti se však musí aplikovat i na druhé straně politického spektra.

Důležité je zdůraznit, že *judicial restraint* je ve své podstatě důležitým prostředkem ochrany základních práv, a že ohrožení naopak představuje soudcovský aktivismus, který dovoluje základní práva snadno měnit, čímž je vystavuje nebezpečí vystavení aktuálním společenským náladám. Klíčovou charakteristikou je ochrana *statusu quo*. Změna současných hodnot je činěna obtížněji skrze nutnost politicky vyhrát, popřípadě změnit ústavu. Tato doktrína proto dobře reflektuje roli soudu jako záchranné brzdy či pojistky důležitých hodnot společnosti. *Judicial restraint* naopak není doktrína vyznávající konkrétní politický směr.

Sowell pozoruje, že do aktivismu (v jeho chápání) jsou občas soudci nuceni jinými aktéry. Za příklad (ve kterém soudci nakonec odolali) uvádí případ týkající se prvního dodatku k americké ústavě, který zní „Kongres nesmí vytvořit žádný zákon (...), který by omezoval svobodu slova“. Na Nejvyšším soudu USA se v roce 2010 řešil zákon, který zakazoval svazům či korporacím televizní reklamy na podporu či nepodporu určitých

---

³¹⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola 12.

³²⁾ WALTMAN, J.: *Principled Judicial Restraint: A Case Against Activism*. New York: Palgrave Macmillan, s. 58.

³³⁾ NOZICK, R.: *Anarchie, stát a utopie*. Praha: Academia, 2015, s. 180.

politických kandidátů.³⁴⁾ Soud zákon na základě prvního dodatku zrušil. Prezident Obama následně nazval soudní rozhodnutí „devastující“. Jiná kritika zase směřovala například vůči posílení lobbistů.³⁵⁾ Za vhodné proto považují zdůraznění, že soudci jsou k rozhodování všech zmiňovaných otázek „lákání“ (nejen) procesními stranami.

Sowell v těchto komentářích k rozhodnutí soudu spatřuje na výsledek orientované kritérium výkladu práva nahrazující právní pravidla a principy v předmětné otázce.³⁶⁾ Všimá si také, že soud byl posléze kritizován, převážně z demokratických kruhů, jako aktivistický, neboť zrušil důležitý politický zákon. Tezi o aktivismu soudu však Sowell v tomto kontextu zcela odmítá, neboť nenaplnuje jeho definici tohoto pojmu. Soud pouze aplikoval existující právo; kdo ho chce změnit, může tak učinit skrze politický systém.

Expertní a etické otázky

Třetím z relevantních přístupů k soudcovské zdrženlivosti se týká čistě expertních a etických záležitostí. Sowell ve vztahu k elitám jako morálně nadřazeným jedincům píše následující: „*Fatálním přešlapem intelektuálů je předpoklad, že vynikající schopnost v určitém oboru může být zobecněna na vyšší moudrost nebo morálnost nad ostatními.*“³⁷⁾ Tento předpoklad není postaven na ničem reálném. Přiznejme si, že právnícký titul není receptem na moudrost a nadřazenou morálnost, a že neopravňuje své nositele se tímto způsobem proklamovat.

Výborně tuto skutečnost vystihl soudce Scalia v rozsudku *Cruzan v. Director, Missouri Department of Health*, kde ve vztahu k možnosti odpojení pacienta od lékařských přístrojů uměle udržujících život konstatoval: „*Moment, ve kterém se život stává nehodným žítí, a moment, ve kterém se prostředky nezbytné k jeho zachování stávají mimořádnými nebo nepřiměřenými, není vepsán v ústavě, ani není znám devíti soudcům soudu nijak lépe, než je znám devíti lidem náhodně vybraným z Kansaského městského telefonního seznamu.*“³⁸⁾ V otázkách života a smrti, etiky, hodnot, morálky a jiných podobných témat právníci jednoduše nejsou o nic moudřejší než kdokoli jiný.

Z britského právního prostředí stojí v tomto kontextu za zmínění případ *Bolam v Friern Hospital Management Committee*.³⁹⁾ Jedná se o případ z medicínského práva. Pacient Bolam souhlasil s elektro-kompulzivní léčbou za účelem léčby deprese. Následně utřil vážná poranění z důvodu této léčby. Bolam argumentoval, že doktor pochybil tím, že jej o možnosti tohoto rizika neinformoval. Soud žalobu na odpovědnost zamítl. Vytvořil přitom test odpovědnosti, který se skládal z konstatování, že pokud doktor zachová standard léčby, který by poskytl jiný solidní lékař, při zachování nezbytného minimálního standartu kvality, o nedbalosti a dalším soudním přezkumu nelze uvažovat.

Tento test lze zjednodušit i takto: dokud existuje na expertní úrovni někdo relevantní a důvěryhodný, kdo s postupem lékaře souhlasí, lékař není odpovědný a není úlohou soudu do věci zasahovat. Tento rozsudek byl problematický v tom smyslu, že se věnoval informovanému souhlasu pacienta, kam tento expertní test úplně

---

³⁴⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola 12, podkapitola *Judicial Activism*.

³⁵⁾ BLINDER, A. S.: *It's Time for Financial Reform Plan* C. Wall Street Journal, 2010, s. A19.

³⁶⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola 12, podkapitola *Judicial Activism*.

³⁷⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola *Knowledge and Notions* (pozn. formát epub, přesná stránka nelze určit).

³⁸⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu USA, 110 U.S. 2841 (1990).

³⁹⁾ Queen's Bench Division [1957] 1 W.L.R. 582.

nezapadá (a proto byl také v roce 2015 překonán)⁴⁰⁾, je však stále hezkou ukázkou možného vztahu soudů k expertním problémům: dokud o určité expertní otázce není relevantní shoda (například ohledně zvolené léčby), není třeba za každou cenu otevírat možnost komplexního soudního přezkumu. Soudci jsou v těchto otázkách laici a z povahy věci nejsou schopni tyto spory zcela kvalifikovaně rozhodnout. Jedná se dle mého názoru o jeden z možných projevů doktríny soudcovské zdrženlivosti.

Dalším případem, který stojí v tomto kontextu za zmínění, je britský rozsudek *Nicklinson*.⁴¹⁾ Jedná se o spor, ve kterém šlo o posouzení kompatibility trestnosti asistované sebevraždy s EULP Nejvyšším soudem Spojeného království. Trestnost činu byla stěžovatelem viděna v rozporu s právem na soukromý život; žádal proto deklaraci neslučitelnosti tohoto ustanovení dle sekce 4 Human Rights Act 1998. Většina soudců však odmítla deklaraci provést, protože tato otázka slovy Lorda Sumptiona: „*vznáší kontroverzní a komplexní otázky vyplývající z morálních a sociálních dilemat.*“⁴²⁾ Přestože dva soudci měli za to, že k porušení EULP došlo, soud většinou toto tvrzení odmítl. Důraz byl kladen na skutečnost, že je rolí parlamentu nalézt jemnou bilanci mezi zájmy těch, kteří si přejí zemřít, a možnosti zneužití tohoto institutu nátlakem vůči zranitelným jedincům, kteří naopak potřebují společenskou ochranu.⁴³⁾ Soud zde tedy v rozhodování morální otázky zvolil institucionální doktrínu svého sebeomezení.

Vedle sebeomezení použitým v rozsudku *Bolam* se nabízí ještě alternativní řešení: rozhodování v podobných případech spíše expertními odbornými komisemi (či jinými orgány, s možností přítomnosti právníka jako člena), s pouze omezenou (převážně pouze procesní) přezkumnou rolí soudu. Důležitější než otázka, jak rozhodnout, v těchto případech je, kdo a proč tak má učinit. Je-li v určité oblasti nevyhnutelné, že se soud stane pouze souborem protichůdných znaleckých posudků, které stejně nemá příliš šanci pochopit, rostou argumenty ve prospěch odborných komisí dle mého názoru exponenciální řadou. Změní-li se například vinou odborného nepochopení věci soudem skutková podstata, jedná se o velice problematický krok, neboť právní pravidla se následně aplikují na neexistující skutkovou situaci.

Další argumenty ve prospěch zdrženlivosti soudů

Waltman ve prospěch tohoto přístupu argumentuje, že soudy nemají žádné nástroje k přezkumu dopadů přijatých veřejných politik. Aby přitom jakákoli veřejná politika byla efektivní, je nezbytný její periodický přezkum se zaměřením na možné modifikace či případně úplné zastavení (pokud by se empiricky ukázalo, že nefunguje).⁴⁴⁾ Ničeho z toho soudy nejsou schopny. Waltman postavení soudů vystihl výstižně: „*Soudy jsou nejlepší v rozhodování konkrétních případů, ve kterých existuje právní spor mezi dvěma stranami; nejsou dobře uzpůsobené rozhodovat komplexní otázky veřejné politiky.*“⁴⁵⁾ Soud je navíc extrémně špatné místo na děláni politických kompromisů, což skýtá potenciál rozdělovat společnost podobně jako například referenda. Jeho esenciální námitka ve vztahu k americkému Nejvyššímu soudu proto zní takto: „*Je pro jakoukoli společnost,*

---

⁴⁰⁾ *Montgomery v Lanarkshire Health Board* [2015] UKSC 11.

⁴¹⁾ *R (Nicklinson) v Ministry of Justice* [2014] UKSC 38.

⁴²⁾ Tamtéž, odstavec 232.

⁴³⁾ ELLIOTT, M; THOMAS, R.: *Public law*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 784.

⁴⁴⁾ WALTMAN, J.: *Principled Judicial Restraint: A Case Against Activism*. New York: Palgrave Macmillan, 2015, s. 59.

⁴⁵⁾ Tamtéž, s. 59.

obzvláště tak velikou a různorodou jako je ta naše, moudré mít veřejné politiky vytvořené devíti lidmi?“⁴⁶⁾

Společenskou skutečností je, že lidé mnohdy považují své názorové politické oponenty za špatné lidi. Proč se toto děje Haidt vysvětluje následovně: „Morálka zaslepuje. Spojuje nás do ideologických týmů, které vzájemně soupeří, jako by osud světa závisel na tom, zda naše strana vyhraje každou bitvu. To nám zaslepuje skutečnost, že každý tým je složen z dobrých lidí, kteří mají něco důležitého co říct.“⁴⁷⁾ Rozdělení dle politických ideologií se lidem stalo sekulárním náboženstvím, které jim poskytuje „komunitu podobně smýšlejících druhů, katechismus posvátných dogmat, velký pantheon nejružnějších děsů a démonů, a blaženou jistotu ve správnost jejich pohledu.“⁴⁸⁾

Politika však nepředstavuje střet dobra a zla, přičemž lidi nelze rozdělit na dobré a špatné podle toho, co za morálku, hodnoty či politické preference vyznávají. Každý politický a společenský systém by toto měl reflektovat. Tím neříkám, že je všechno dovoleno. Pouze argumentuji, že pokud se pohybujeme v racionálních hranicích politického a společenského systému, nemá smysl z politických konfliktů vytvářet existenciální dramata mezi dobrem a zlem, a zcela určitě by se do těchto uměle vytvořených konfliktů neměli zapojoovat soudci.

Všechny rozdíly v politice a morálce (levice, pravice, liberalismus, konzervatismus) ve výsledku pramení z různých vizí světa.⁴⁹⁾ Přestože mohu osobně některou preferovat, důležité dle mého názoru je, aby v demokratickém státě především existovaly procedury, které jejich souboj umožňují. Střety liberálů a konzervativců či levice a pravice jsou nezbytné, neboť všechny tyto přístupy jsou ve své podstatě zcela legitimními společenskými cestami, kam se může společnost ubírat.

Soudní moc v aktivistické podobě funguje jako ideologická konzervace dosažených politických vítězství, neboť pokud o něčem soudy aktivisticky rozhodnou (a prohlásí to za ústavou dané), vytvoří věc společensky rozhodnutou. Změna je pak velmi komplikovaná. Právní procedury jednoduše vedou k rozhodnutí, která se mění těžko.⁵⁰⁾ U mnoho společenských témat současnosti přitom žádné systémové důvody pro konzervaci neexistují.

Ze společenského hlediska je proto podstatné, že demokratický systém vždy dovoluje změnu a že pokud můj tábor dnes prohraje, zítra může opět vyhrát, neboť právě tato skutečnost je klíčová pro legitimitu systému a jeho společenskou akceptaci. Pravou úlohou soudní moci by proto měla být především konzervace pluralitního demokratického systému, ve kterém se vládnoucí příběhy a hodnoty mohou střídát. Primární rolí ústavního soudnictví a základních práv má být dle mého názoru tento střet umožnit – například tím, že chrání svobodu slova, aby mohli zaznít i názory druhé

---

⁴⁶⁾ WALTMAN, J.: *Principled Judicial Restraint...*, s. 59.

⁴⁷⁾ HAIDT, J.: *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion*. New York: Vintage Books, 2012, kapitola *In sum*. [pozn. čteno ve formátu *epub* – přesnou stránku proto nelze určit].

⁴⁸⁾ PINKER, S.: *Enlightenment now: the case for reason, science, humanism, and progress*. New York: Viking, an imprint of Penguin Random House, 2018, kapitola *Counter-enlightenments*. [pozn. čteno ve formátu *epub* – přesnou stránku proto nelze určit].

⁴⁹⁾ SOWELL, T.: *A conflict of visions: ideological origins of political struggles*. New York: Basic Books, 2007.

⁵⁰⁾ Srov. SOWELL, T.: *Intellectuals and society...*, kapitola *Concentration and Dispersion of Knowledge*.

strany, nebo brání násilí jedné skupiny vůči druhé. Naopak rolí soudnictví nemá být jakoukoli názorovou či zájmovou skupinu před tímto legitimním střetem chránit.

Pro demokratický systém je navíc klíčové, že je postaven na principu pokusu a omylu s opakující se, průběžnou a následnou zpětnou vazbou od těch, kteří jsou do něj zapojeni. Pokud vláda, kterou zvolím, vykonává špatnou politiku, dám ji zpětnou vazbu ve volbách tím, že zvolím někoho jiného (popřípadě mohu dát průběžnou zpětnou vazbu například skrze demonstraci). Účelem této vazby je, aby ten, kdo o komplexních společenských otázkách rozhoduje, podléhal demokratické kontrole, a tím pádem i demokratické odpovědnosti.⁵¹⁾

Efektivní zpětná vazba je dokonce dle některých autorů nedůležitějším atributem demokracie, který z ní vytváří historicky nejlepší a nejefektivnější formu vlády.⁵²⁾ Demokracie naopak neznamená nutně vládu dobrou a moudrou, s rozumnými voliči a kvalitní agendou,⁵³⁾ a není ani rolí soudu tyto kvality suplovat.

Mulgan k důležitosti demokratické odpovědnosti poznamenává následující: „*Povinnost být volán k odpovědnosti je metodou udržování veřejnosti informované a zároveň silné v možnosti kontroly. Značí to svět, který je na jedné straně komplexní, takže je v něm potřeba expertů k realizování jednotlivých úkolů, ale také svět na druhé straně stále fundamentálně demokratický v aspiraci, neboť v něm veřejnost může uplatňovat své právo zodpovídat experty a vykonávat nad nimi maximální kontrolu.*“⁵⁴⁾ Soudy naproti tomu politice podřazené, logicky a zcela správně, být nemohou, proto je namístě, aby byla jejich role v prosazování vlastních hodnotových postojů, ať již ve vztahu k cíli či prostředku, limitována.

V současném systému jsme tak trochu postavili právníky do role expertů, kteří za společnost vyřeší důležité otázky. Sowell v tomto kontextu píše: „*Zdá se, že mnoho intelektuálů nechápe, že i pokud jsou světovými autoritami na konkrétní oblast, jako je námořnické právo nebo Mayská civilizace, nepřiznává jim to ani minimální kompetenci v jiných oblastech, jako je soutěžní právo, environmentální problémy nebo zahraniční politika.*“⁵⁵⁾ Soudci vysokých soudů jsou v současné době do role všeznalých odborníků tlačeni, což je dle mého názoru jedním z esenciálních neduhů představy soudců jako aktivních politických a společenských aktérů.

Na závěr vznesu trochu širší argument ve prospěch tohoto přístupu. Třetí z biblických přikázání zakazuje lidem brát jméno boží nadarmo. Mnozí toto přikázání chápou v dětinské podobě, že se nemá příliš nadužívat slova „Bůh“ v nevhodných situacích. To je však velmi povrchní interpretace. Harari nabízí jinou: „*Možná, že hlubším významem tohoto přikázání je, abychom nikdy nebrali jméno Boží k ospravedlnění našich politických zájmů, ekonomických ambicí nebo osobních nenávistí.*“⁵⁶⁾ Podobně se dá dle mého názoru říci také o Ústavě a právu. Ti, kdož je berou vážně, by jejich slova také neměli používat

---

⁵¹⁾ POPPER, K. R.: *Otevřená společnost a její nepřátelé*. Praha: OIKOYMENH, 2015, s. 356; MUELLER, J.: *Capitalism, democracy, and Ralph's Pretty Good Grocery*. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1999, s. 247.

⁵²⁾ PINKER, S.: *Enlightenment now: the case for reason...*, kapitola *Democracy*.

⁵³⁾ MUELLER, J.: *Capitalism, democracy, and Ralph's Pretty Good Grocery...*, s. 171.

⁵⁴⁾ MULGAN, R.: *Holding Power to Account Accountability in Modern Democracies*. London: Palgrave Macmillan UK, 2003, s. 1.

⁵⁵⁾ SOWELL, T.: *Intellectuals and society*. New York: Basic Books, 2011, kapitola *Knowledge and Notions* (pozn. formát epub, přesná stránka nelze určit).

⁵⁶⁾ HARARI, Y. N.: *21 lessons for the 21st century*. New York: Spiegel & Grau, 2018, s. 199.

k ospravedlnění svých politických, ekonomických či jiných zájmů. Situace je o to horší, pokud tak činí samotní soudci.

Závěr

Waltman pozoruje, že máme dva základní způsoby, jak postupovat při ochraně ústavnosti a právního státu. Prvním způsobem je stále podrobněji definovat ústavní práva jednotlivců a umožňovat soudům prosazovat je proti vládě a parlamentu. Druhým způsobem je raději se spoléhat na charakter lidí a strukturu politických institucí.⁵⁷⁾ Problém definuje takto: „*Naším problémem je, že jsme v současnosti vložili přílišnou důvěru v první způsob a nedostatečnou v druhý.*“⁵⁸⁾ Doktrína soudcovského sebeomezení má dle mého názoru potenciál tento trend trochu vychýlit.

V Českém prostředí je role Ústavního soudu určena historicky. Jeho úloha při ustavování demokratického a liberálního práva po roce 1989 byla více než nezanedbatelná (a veskrze pozitivní). Je však otázkou, zda již nenadešel čas, po skoro 30 letech od pádu komunistického režimu, vložit skrze parlamentní demokratický systém více odpovědnosti do rukou občanů, a tím začít úsilí za kultivaci společnosti a cestě k trvalé svobodě a demokracii. Za dobrý způsob, jak k tomu přispět z pohledu soudnictví, vnímám právě důraz na doktrínu soudcovského sebeomezení při rozhodování. Osobně bych proto preferoval jmenování zdrženlivých soudců, uvědomujících si svou ústavní úlohu, a to nejen na Ústavní soud, ale také na Evropský soudní dvůr a Evropský soud pro lidská práva.

Neargumentuji zde naopak ve prospěch omezení pravomocí soudů, neboť se domnívám, že soudy musí – aby mohli v demokraticky ne zcela ukotvených společnostech reálně fungovat jako pojistka liberálně demokratického systému a rozhodčí politické hry – mít v rukou značné pravomoci. Moje polemika však směřuje k tomu, kdy je pro soud adekvátní, aby tyto pravomoci využil, a jakým způsobem má obecně přistupovat k interpretaci práva.

Z tohoto teoretického tématu samozřejmě vyplývají také konkrétní otázky pro praktické správní právo. Co plyne ze zdrženlivosti vůči odborným otázkám pro správní soudnictví? Nakolik mají soudy *de facto* nahrazovat správní úřady závazným vykládáním neurčitých právních pojmů? Jaký má být přezkum diskrece? Jaký je vztah politiky, soudů a expertů? Tyto a další otázky jsou nastiňením dalšího možného propojení předkládaného tématu se správním právem. Jedná se o témata, která by si zcela jistě zasloužila důkladné zpracování, neboť jsou pro fungování veřejné moci klíčová.

Shrnutí:

Jedním z problémů, kterým čelí vysoké soudy při rozhodování, je určit limity své vlastní ústavní role. Pokud účastník řízení prohlašuje, že jsou ohrožena jeho základní práva, existují okolnosti, za nichž by se soudy měly zdržet ochrany těchto práv, nebo se alespoň zdržet jejich ochrany v optimální míře? Mohou nastat situace, kdy by se soud měl zdržet prohlásit určitý zákon za protiústavní, i když pro to existují dobré argumenty? Tento článek analyzuje tři rozdílné pohledy na doktrínu soudcovského rozhodování *judicial restraint*. Prvním je institucionální pohled ve prospěch soudcovské zdrženlivosti, který je založen na principu dělby moci ve státě. Druhým je pohled odmítající soudce jako

---

⁵⁷⁾ WALTMAN, J.: *Principled Judicial Restraint...* s. 69.

⁵⁸⁾ Tamtéž, s. 69.

arbitry morálních a politických hodnot ve společnosti. Třetí je kritika postavení soudců v expertních a etických otázkách, o kterých z povahy věci příliš vědět nemohou. Všechny tři pohledy mají, dle mého přesvědčení, jedno společné – potenciál stát se relevantními v českém právním prostředí.

Judicial restraint - summary:

One of the problems faced by high courts is to determine the limits of their own constitutional role. If a party declares that its fundamental rights are at stake, are there circumstances in which the courts should refrain from protecting those rights or at least refrain from protecting them to the optimum extent? Can there be situations where the court should refrain from declaring a law unconstitutional even if there are good arguments for it? This article presents three different views on *judicial restraint*. The first is the institutional view, which is based on the principle of the division of power in the state. The second is the view of the rejecting judges as arbiters of values in society. The third is the criticism of the position of judges in expert and ethical issues that the judges cannot know too much about the nature of the matter. All three views, in my opinion, have one thing in common - the potential to become relevant in the Czech legal environment.